

РОЗДІЛ 4 ПРАВО

УДК 342.2.1

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2025.2.16>

Войтович Євген Михайлович,

доктор філософії,

доцент кафедри конституційного права та галузевих дисциплін

Національного університету водного господарства та природокористування

ORCID ID: 0000-0003-3207-6045

ОКРЕМІ МОЖЛИВОСТІ САМОСТІЙНОГО ПОШУКУ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ, ЯКІ Є ПОТЕРПІЛИМИ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗНИКНЕННЯ ЛЮДИНИ

CERTAIN POSSIBILITIES FOR INDEPENDENT SEARCH FOR CIVILIANS WHO ARE VICTIMS OF ENFORCED DISAPPEARANCE

У статті розглянуто актуальні проблеми проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, відомості про які внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінальних правопорушень, відповідальність за вчинення яких передбачено статтею 146-1 Кримінального кодексу України. Зазначено кількість кримінальних проваджень указаної категорії, які перебувають у провадженні різних органів досудового розслідування, кількість проваджень, які скеровано до суду з обвинувальним актом, а також справи, розглянуті національними судами. Указано кількість осіб, потерпілих від військових кримінальних правопорушень, в тому числі дітей, яких убито, поранено чи примусово депортовано до держави-агресора. Окрім того у статті перераховано випадки та обставини, за яких втрачається зв'язок між рідними, близькими особами, що перебувають на території України, тимчасово окупованих територіях чи у російській федерації. Названо найбільш поширені причини втрати зв'язку, зникнення безвісти, незаконного арешту, затримання, викрадення, або позбавлення волі в будь-якій іншій формі, вчинені представниками держави-агресора. Окреслено порядок дій при втраті зв'язку з рідними та близькими. Перераховано спеціалізовані установи і державні організації, до яких необхідно звернутись у таких випадках. Також указано перелік міжнародних організацій, які можуть робити офіційні запити державі-агресору щодо з'ясування долі зниклих осіб на окупованій території України та території росії. Далі у статті розглянуто можливості самостійного пошуку безвісти зниклих цивільних осіб, у тому числі потерпілих від насильницького зникнення. Серед них виділено Інтернет-ресурси, якими варто скористатися з метою пошуку, пошукові системи, інформаційні портали, канали у месенджері Telegram, сайти органів судової влади держави агресора та інші. Наголошено на умовах перегляду публікацій з метою забезпечення особистої безпеки у мережі та запобігання психологічному травмуванню під час пошуку безвісти зниклих осіб за особливих обставин. Підведено підсумки щодо викладеного матеріалу.

Ключові слова: насильницьке зникнення людини, орган досудового розслідування, потерпілий, безвісне зникнення, самостійний пошук, міжнародні організації, VPN, Telegram, Інтернет-ресурси.

The article considers the current problems of conducting pre-trial investigations in criminal proceedings, information about which is entered into the Unified Register of Pre-Trial Investigations on the basis of criminal offenses, liability for the commission of which is provided for by Article 146-1 of the Criminal Code of Ukraine. The number of criminal proceedings in this category that are under investigation by various pre-trial investigation bodies, the number of proceedings that have been sent to court with an indictment, and cases considered by national courts are indicated. The number of victims of military criminal offenses, including children who were killed, injured or forcibly deported to the aggressor state, is also indicated. In addition, the article lists the cases and circumstances in which communication is lost between relatives and close friends who are on the territory of Ukraine, the temporarily occupied territories or the russian federation. The most common causes of loss of contact, disappearance, unlawful arrest, detention, abduction, or any other form of deprivation of liberty committed by representatives of the aggressor state are identified. The procedure for action in case of loss of contact with relatives and friends is outlined. Specialized institutions and government organizations that should be contacted in such cases are listed. International organizations that can make official requests to the aggressor state to clarify the fate of missing persons in the occupied territory of Ukraine and the territory of russia are also mentioned. The article goes on to consider the possibilities of independent search for missing civilians, including victims of enforced disappearance. Among them are Internet resources that

should be used for search purposes, search engines, information portals, channels in the Telegram messenger, websites of the judicial authorities of the aggressor state, and others. The author emphasizes the conditions for viewing publications in order to ensure personal safety online and prevent psychological trauma during the search for missing persons in special circumstances. The results of the presented material were summarized.

Key words: *enforced disappearance of a person, pre-trial investigation body, victim, missing person, self-search, international organizations, VPN, Telegram, Internet resources.*

Постановка проблеми. Під час повномасштабного вторгнення на суверенну територію України держава-агресор та її солдати вчинили сотні тисяч військових кримінальних правопорушень, вбили вже 620 дітей та поранили майже 2000 і депортували щонайменше 20 000 українських дітей. У ході жорстокої та неспровокованої загарбницької війни українські родини щодня отримують сповіщення від територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки про зникнення безвісти військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Національної поліції України та інших сил оборони під час виконання бойових завдань із стримування збройної агресії російської федерації, відсічі та захисту державного суверенітету і територіальної цілісності Батьківщини. На превеликий жаль, продовжується терор мирного населення, яке опинилось на тимчасово окупованих територіях, арешт, викрадення, позбавлення волі в будь-який інший спосіб осіб, яких представники держави утримують у облаштованих місцях, приміщеннях колишніх установ виконання покарань України, підвалах, а також примусово вивозять на територію російської федерації. Непоодинокими є випадки, коли українці втрачають зв'язок зі своїми рідними, друзями, знайомими, протягом тривалого часу не володіють жодними відомостями про їхню долю, спосіб та умови життя. Значна завантаженість органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції не дає змоги провести ефективне розслідування випадків безвісного зникнення цивільних осіб, в тому числі потерпілих від насильницького зникнення.

Метою статті є висвітлення випадків безвісного зникнення цивільних осіб, в тому числі потерпілих від насильницького зникнення на тимчасово окупованих територіях, сірих зонах, зонах бойових дій, території російської федерації; характеристика причин та умов, що сприяють таким подіям. Висвітлення орієнтовного порядку дій при втраті зв'язку з рідними і близькими, а також способів самостійного пошуку зниклих безвісти, використовуючи можливості всесвітньої павутини.

Стан опрацювання проблематики. У дослідженні проблеми насильницьких кримінальних правопорушень вагомий внесок внесли вчені-кри-

міналісти України: Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, Б. Бабін, В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, Т. В. Варфоломєєва, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, В. Я. Горбачевський, І. В. Гора, М. Л. Грібов, К. П. Задоя, А. В. Іщенко, О. А. Кириченко, Н. І. Клименко, І. І. Когутич, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Маляренко, В. Цвікі, П. В. Цимбал, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько та інші. Однак проблема безвісного зникнення цивільних осіб, в тому числі потерпілих від насильницького зникнення на тимчасово окупованих територіях, сірих зонах, зонах бойових дій, території російської федерації, характеристика причин та умов, що сприяють таким подіям, недостатньо висвітлена у юридичній літературі та потребує додаткового вивчення. Окрім того надзвичайно актуальним в умовах збройної агресії є висвітлення порядку дій при втраті зв'язку з рідними і близькими, а також способів самостійного пошуку зниклих безвісти, використовуючи можливості Інтернет-ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Конституція України передбачає захист прав і свобод кожного громадянина та проголошує, що людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю (стаття 3) [1]. В умовах продовження повномасштабного вторгнення російської федерації на суверенну територію України, ведення активних бойових дій, захоплення нових українських земель, вчинення військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки, людства і міжнародного правопорядку, а також проти життя та здоров'я особи, особливої актуальності набувають випадки насильницького зникнення людини, які досягли свого піку як на тимчасово окупованих територіях, так і на території, підконтрольній Україні.

Разом з тим варто зазначити, що особою, яка зникла безвісти за особливих обставин, є особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України. Така особа має права та особливий статус, визначені законом. Близькі родичі та члени сім'ї мають право на отримання достовірних відомостей про місце перебування потерпілого, зниклого безвісти за особливих обставин,

обставини її загибелі (смерті), місце поховання (якщо воно відоме), звернувшись із запитом до ТЦК та СП про отримання витягу зі службового розслідування [6].

Згідно інформації, наданої на запит Офісом Генерального прокурора, за період з січня 2020 року по лютий 2025 року правоохоронними органами, уповноваженими проводити досудове розслідування, до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості про 1465 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачено ст. 146-1 КК України, з яких 1352 кримінальних проваджень органами Національної поліції України (без урахування кримінальних проваджень, виключених з обліку у зв'язку із закриттям на підставі п.п. 1, 2, 4 (4-1), 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України [13].

Однак з обвинувальним актом до суду скеровано лише 8 таких кримінальних проваджень, а у 1384 провадженнях процесуальне рішення залишається не прийнятим.

Згідно відомостей, які розміщено у Єдиному державному реєстрі судових рішень, завершено розгляд національними судами та постановлено обвинувальний вирок лише у одній судовій справі за фактом насильницького зникнення – № 368/1301/20, розгляд якої проводився Обухівським районним судом Київської області [3].

Наведене свідчить про те, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 146-1 КК України [11], є надзвичайно складним для проведення досудового розслідування, встановлення істини, причетних осіб та притягнення їх до відповідальності.

За даними, які публікує Міністерство закордонних справ України, країна-агресор та її солдати вчинили сотні тисяч військових кримінальних правопорушень, вбили вже 620 дітей та поранили майже 2000 і депортували щонайменше 20 000 українських дітей [21].

У ході жорстокої та неспровокованої загарбницької війни українські родини щодня отримують сповіщення від територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки про зникнення безвісти військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Національної поліції України та інших сил оборони під час виконання бойових завдань із стримування збройної агресії російської федерації, відсічі та захисту державного суверенітету і територіальної цілісності Батьківщини.

На превеликий жаль, продовжується терор мирного населення, яке опинилось на тимча-

сово окупованих територіях, арешт, викрадення цивільних осіб, позбавлення волі в будь-який інший спосіб осіб, яких представники держави утримують у облаштованих місцях, приміщеннях колишніх установ виконання покарань України, підвалах, а також примусово вивозять на територію російської федерації.

Непоодинокими є випадки, коли українці втрачають зв'язок зі своїми рідними, друзями, знайомими, протягом тривалого часу не володіють жодними відомостями про їхню долю, спосіб та умови життя. Серед інших причин таких подій є і те, що окупанти умисно глушать стільниковий зв'язок на захоплених територіях, створюють умови для переходу населення на послуги російських операторів комунікацій. Використання мобільних месенджерів під час спілкування також не є безпечним, адже мали місце випадки затримання цивільних осіб за використання месенджера Signal, який представниками країни-агресора сприймається як канал зв'язку та комунікації зі Збройними Силами України, тому перевагу краще надати месенджеру Threema, перебуваючи на окупованій території.

При втраті зв'язку із близькими, рідними на окупованих територіях, у сірій зоні чи зоні бойових дій, варто повідомити про це до Спеціалізованого центру з розшуку осіб, зниклих за особливих обставин Національної поліції України, або найближчого територіального органу НПУ, органи досудового розслідування яких протягом строку у 24 години, що передбачено статтею 214 КПК України [12], зобов'язані внести відомості про цю подію до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати досудове розслідування. Однак відомі випадки невнесення таких відомостей до ЄРДР, розгляд таких заяв в порядку Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР.

Одночасно зі зверненням до поліції необхідно зареєструватись у Особистому кабінеті інформаційної системи Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, куди вноситься інформація в тому числі і про цивільних осіб, зниклих безвісти. Також необхідно звернутись в Об'єднаний центр з координації пошуку та звільнення незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України, який функціонує при Службі безпеки України, за телефонами (044) 321-11-21, +38 (098) 321-11-21. Окрім того потрібно самостійно звернутись у Національне інформаційне бюро за телефоном 16-48.

Що ж до міжнародних організацій, які можуть робити офіційні запити державі-агресору щодо

з'ясування долі зниклих осіб на окупованій території України та території росії, якщо таких осіб перевозили, то однією з таких організацій є Бюро Центрального агентства Міжнародного Комітету Червоного Хреста, який відповідно до Женевських конвенцій виступає посередником у передачі інформації. Ще однією такою організацією є Робоча Група ООН щодо недобровільних зникнень, яка може зробити офіційне звернення до уряду держави-агресора про зниклу особу.

Звернутись до Уповноваженого з прав людини рф із запитом про встановлення місця перебування зниклої особи може Уповноважений Верховної Ради України на запит родини такої особи [8].

Навіть виконання компетентними органами імперативної норми ст. 214 КПК України не гарантує швидкого, повного, об'єктивного досудового розслідування з огляду на завантаженість слідчих, низьку вмотивованість через ненормований графік роботи та недостатнє фінансово-матеріальне забезпечення. Навантаження проваджень указаної категорії на одного слідчого становить у окремих підрозділах до 1000, тому такий працівник навіть фізично не може забезпечити ефективне досудове розслідування, тим паче проявити ініціативу і додаткові зусилля.

Враховуючи наведене, необхідно розглянути окремі можливості осіб, що прагнуть встановити місце перебування своїх рідних, близьких, які вони можуть використати для самостійного пошуку.

Варто розпочати з найпростіших способів пошуку, для яких необхідна наявність мінімального набору технічних засобів (мобільний телефон, планшетний пристрій, комп'ютер чи ноутбук з можливістю виходу в мережу Інтернет). Так у загальнодоступному найпопулярнішому відеохостингу YouTube, що надає послуги розміщення відеоматеріалів, за пошуковими запитам про роздачу гуманітарної допомоги у конкретній місцевості можна знайти відеоролики, відзняті як самими представниками країни-агресора, так і її засобами масової інформації чи так званими активістами, волонтерами, які намагаються створити у медійному просторі враження того, що вони не залишили населення «звільнених» територій у біді, яку самі ж сюди принесли. При детальному перегляді таких відеоматеріалів можливо побачити своїх близьких та рідних, що дасть уявлення про їх місце перебування хоча б на момент знімання матеріалу.

Також такі відеоматеріали можна віднайти на російському відеохостингу RUTUBE, який знаходиться у технічному занепаді. Цей ресурс

вже варто переглядати із використанням VPN-додатку (Virtual Private Network), який зашифрує ваші дані, які ви передаєте сайту чи мобільному додатку, створюючи захищений тунель для них. З цієї причини все те, що ви передаєте на сайт, буде приховано від зовнішнього втручання.

У подальшому в статті буде розглянуто інші варіанти самостійних пошуків, для яких необхідне обов'язкове використання VPN-сервісів, тому важливо наголосити на ряді вимог до таких додатків. Безпечним вважається VPN-додаток, який створено не в росії чи Китайській Народній Республіці, а також він є платним, адже підтримка VPN вимагає великих ресурсів. Саме тому деякі VPN заробляють на рекламі або на продажі даних своїх користувачів. Прикладом безпечних сервісів станом на другий квартал 2025 року є NordVPN, ExpressVPN, SurfShark, CyberGhost та Proton VPN, які не скомпрометували себе витоком даних.

Як показує практика, важливим інструментом у пошуку осіб, з якими втрачено зв'язок, стала пошукова система «Яндекс» однойменної підсанкційної російської компанії. У порівнянні з пошуковою системою компанії «Google» російський конкурент за запитом згідно анкетних даних особи видає максимальну кількість інформації з посиланнями на різні джерела та сервіси, тоді як «Google» обмежує можливість пошуку навіть за фотозображеннями зниклих. Варто зауважити, що працювати з пошуковою системою «Яндекс» з території України можливо лише використовуючи VPN-сервіси.

Значний об'єм інформації, який може стати у пригоді під час пошуку осіб, зниклих безвісти, в тому числі потерпілих від насильницького зникнення, міститься у різноманітних каналах багатоплатформового месенджера Telegram та на сайтах як ворожої країни, так і українських, моніторинг яких наполегливо не рекомендується для осіб із чутливою психікою. Часто такі фото/відео матеріали мають жорстокий характер.

Так при здійсненні самостійного пошуку безвісти зниклих осіб, в тому числі потерпілих від насильницького зникнення, можливо здійснити перегляд публікацій наступних ресурсів: <https://t.me/fiftnmls> «Скотомогильник», <https://t.me/truekpru> «Комсомольская правда:KPRU», <https://t.me/voinatresh> «ВОЙНА | ТРЕШ | БЕЗ ЦЕНЗУРЫ», https://t.me/findpeoplenow_group «Группа:Поиск людей/Пошук людей», <https://t.me/borshukr> «БОРИЩ Україна: полонені ЗСУ, новини, думки.», <https://t.me/incato2> «ИНКУ-БАТОР ХОХЛОВ», https://t.me/XOXOL_UKR «Ищи хохлов 21+», <https://t.me/poshukpidchasviyni>

«Пошук людей під час війни», <https://t.me/vslnrorg>
 «Верховный Суд Луганской Народной Республики
 Новости судебной системы Луганской Народной
 Республики», <https://t.me/+6XxGAbkDUO9kYzdi>
 «Списки найденных та полонених», <https://t.me/NezlamniPoshukUa> «Незламні Пошук Зниклих», <https://t.me/PodariNadezhdy> «Подари Надежду», https://t.me/objednani_razom «ОБ'ЄДНАНІ РАЗОМ», <https://t.me/poiskzsu> «База полонених України», https://t.me/poshuk_heroiv_ukraine «Пошук загиблих Україна», https://t.me/ukrainian_prisoners_of_war «Украинские военнопленные/Українські військовополонені», https://t.me/chub_detection «Опознай хохла по чубу», https://t.me/zachistka_ua «ЗАЧИСТКА», <https://t.me/cfddffhu4rt> «Ірина Україна», <https://t.me/plennie2023> «Полонені українці/Пленные украинцы», <https://t.me/bazaFIO> «База ПІБ | Фото полонених», https://t.me/poshuk_znyklyh «Пошук зниклих», <https://t.me/poshukUA> «ПошукUA», а також чат-бот https://t.me/SEARCH2UA_bot з назвою @NEMEZIDA2UA, де можливо сформулювати відповідний пошуковий запит.

Зазначений перелік не є вичерпним і підібраний за релевантністю публікацій, кількістю підписників і частотою оновлення актуальної інформації.

Окрім указаних Телеграм-каналів та ботів, пошуки можливо здійснювати у Інтернет-ресурсах судових органів держави-агресора. Так відомі випадки, коли інформацію про цивільних осіб, яких незаконно арештували, позбавили волі і утримували на тимчасово окупованій території, потім перемістили до РФ, вдалось знайти на сайті (<https://yovs.ros.sudrf.ru/>) Південного окружного воєнного суду (Южного окружного воєнного суду) РФ, який розташований по вул. Мечникова, 75б, м. Ростов-на-Дону, росія і обслуговує за принципом територіальної підсудності територію Ростовської області, так званих ЛНР і ДНР. Отримано відомості про те, що цивільних громадян України вказаним судом було визнано винними

і постановлено щодо них вироки із суттєвими строками покарання у виді позбавлення волі. На вказаний сайт необхідно заходити, використовуючи VPN-сервіси, про які йшлося раніше. При цьому у полях пошуку ввести анкетні дані безвісти зниклого та переглянути рішення суду, які приймалися упродовж всього розгляду.

Висновки. Під час повномасштабного вторгнення на суверенну територію України держава-агресор та її солдати вчинили сотні тисяч військових кримінальних правопорушень, вбили вже 620 дітей та поранили майже 2000 і депортували щонайменше 20 000 українських дітей. Станом на перший квартал 2025 року у провадженні органів досудового розслідування різних правоохоронних органів перебуває у залишку значна кількість кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачено ст. 146-1 КК України. Значна завантаженість органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції не дає змоги провести ефективне розслідування випадків безвісного зникнення цивільних осіб, в тому числі потерпілих від насильницького зникнення. У цьому випадку не потрібно ігнорувати способів самостійного пошуку зниклих безвісти рідних та близьких, серед яких є моніторинг матеріалів, розміщених у відеохостингах YouTube, RUTUBE, у різноманітних каналах багатоплатформового месенджера Telegram, у Інтернет-ресурсах судових органів держави-агресора, зокрема сайті Південного окружного воєнного суду РФ, використання можливостей пошукової системи «Яндекс» однойменної підсанкційної російської компанії. При цьому наполегливо рекомендується дотримуватись умов перегляду публікацій з метою забезпечення особистої безпеки у мережі (використання VPN-сервісів) та запобігати психологічному травмуванню під час пошуку безвісти зниклих осіб за особливих обставин, адже вказані матеріали часто носять жорстокий характер.

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR* \ [Constitution of Ukraine: Law of June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. (1992). *Deklaratsiia pro zakhyst usikh osib vid nasylnytskoho znyknennia: Rezoliutsiia 47/33 Heneralnoi Asamblei OON vid 18 hrudnia 1992 r.* \ [Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: UN General Assembly Resolution 47/33 of December 18, 1992]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_225
3. Obukhivskiyi rayonnyi sud Kyivs'koi oblasti. (2023, March 24). *Rishennia u spravi №368/1301/20* \ [Decision in Case No. 368/1301/20]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111115374>
4. Verkhovna Rada Ukrainy. (2018). *Pro pravoviyi status osib, znyklykh bezvisty: Zakon vid 12 lypnia 2018 r. № 2505-VIII* \ [On the Legal Status of Missing Persons: Law of July 12, 2018 No. 2505-VIII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>

5. Verkhovna Rada Ukrainy. (1991). *Pro sotsial'nyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv ta chleniv yikhnikh simei: Zakon vid 20 hrudnia 1991 r. № 2011-XII* \[On Social and Legal Protection of Military Servicemen and Their Families: Law of December 20, 1991 No. 2011-XII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
6. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022). *Polozhennia pro terytorial'ni tsentry komplektuvannia ta sotsial'noi pidtrymky: Postanova vid 23 liutoho 2022 r. № 154* \[Regulations on Territorial Recruitment and Social Support Centers: Resolution of February 23, 2022 No. 154]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text>
7. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022). *Deiaki pytannia vykonannia Zakonu Ukrainy «Pro pravovyi status osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn»: Postanova vid 29 kvitnia 2022 r. № 511* \[Some Issues of Implementation of the Law of Ukraine "On the Legal Status of Missing Persons under Special Circumstances": Resolution of April 29, 2022 No. 511]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/511-2022-%D0%BF#Text>
8. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022). *Polozhennia pro Upovnovazhenoho z pytan' osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn: Postanova vid 29 kvitnia 2022 r. № 511* \[Regulations on the Commissioner for Missing Persons under Special Circumstances: Resolution of April 29, 2022 No. 511]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/511-2022-%D0%BF#n15>
9. Ministerstvo oborony Ukrainy. (2017). *Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vykonannia norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava v Zbroinykh Sylakh Ukrainy: Nakaz vid 23 bereznia 2017 r. № 164* \[On Approval of the Instruction on Implementation of International Humanitarian Law in the Armed Forces of Ukraine: Order of March 23, 2017 No. 164]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>
10. Ministerstvo oborony Ukrainy, MVS Ukrainy, MOZ Ukrainy, SBU. (2017). *Pro zatverdzhennia Instruksii z poshuku ta transportuvannia til (ostankiv) zahybykh, pomerlykh (znyklykh bezvisty) pid chas provedennia antiterorystychnoi operatsii: Nakaz vid 10 kvitnia 2017 r. № 208/302/381/204* \[On Approval of the Instruction on Search and Transportation of Bodies (Remains) of the Dead, Deceased (Missing) during the Anti-Terrorist Operation: Order of April 10, 2017 No. 208/302/381/204]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0585-17#Text>
11. Verkhovna Rada Ukrainy. (2001). *Kryminal'nyi kodeks Ukrainy: Zakon vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III* \[Criminal Code of Ukraine: Law of April 5, 2001 No. 2341-III]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
12. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). *Kryminal'nyi protsesual'nyi kodeks Ukrainy: Zakon vid 13 kvitnia 2012 r.* \[Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of April 13, 2012]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
13. Ofis Heneralnoho prokurora. (2025, April 3). *Vidpovid' na zapyt pro nadannia informatsii za vykhidnym № 27/3-576VYKH-25* \[Response to Request for Information No. 27/3-576VYKH-25].
14. Voitovych, Ye. M. (2019). *Poniattia nasylnyts'koho znyknennia liudyny* \[The Concept of Enforced Disappearance of a Person]. In *Aktual'ni pytannia kryminalistyky: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 20 hrudnia 2019 r.)* \[Topical Issues of Criminalistics: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Kyiv, December 20, 2019)] (pp. 282–285). Kyiv: Natsional'na akademiia vnutrishnikh sprav \[in Ukrainian].
15. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. (2006). *Mizhnarodna konventsiiia pro zakhyst usikh osib vid nasylnyts'kykh znyknenn': Rishennia OON vid 20 hrudnia 2006 r.* \[International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: UN Decision of December 20, 2006]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
16. Verkhovna Rada Ukrainy. (2015). *Pro pryiednannia Ukrainy do Mizhnarodnoi konventsii pro zakhyst usikh osib vid nasylnyts'kykh znyknenn': Zakon vid 17 chervnia 2015 r. № 525-VIII* \[On Ukraine's Accession to the International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: Law of June 17, 2015 No. 525-VIII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-19#n2>
17. Babin, B. (2019, February 24). *Nasylnyts'ki znyknennia v Ukraini. Pravovi deklaratsii ta realii viiny* \[Enforced Disappearances in Ukraine. Legal Declarations and War Realities]. *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/02/24/7207525/>
18. Zadoia, K. P. (2015). *Vyznannia nasylnyts'koho znyknennia zlochynom sui generis za kryminal'nym pravom Ukrainy: pro et contra* \[Recognition of Enforced Disappearance as a Sui Generis Crime in Ukrainian Criminal Law: Pro et Contra]. *Pravo i hromadianske suspilstvo* \[Law and Civil Society], (4), 59–73 \[in Ukrainian].
19. Kuz'michov, V. S., & Chornous, Yu. M. (2008). *Rozsliduvannia zlochyniv: mizhnarodne i natsional'ne zakonodavstvo. Teoriia i praktyka* \[Investigation of Crimes: International and National Legislation. Theory and Practice]. Kyiv: KNT \[in Ukrainian].
20. Tsviki, V. (2015). *Mizhnarodno-pravovyi zakhyst osib vid nasylnyts'kykh znyknenn'* \[International Legal Protection of Persons from Enforced Disappearances]. *Yevropeiskii perspektyvy* \[European Perspectives], (2), 124–130 \[in Ukrainian].
21. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy. (2024, May 9). *MZS zrobylo zaiavu shchodo paradu 9 travnia v Moskvi* \[MFA Issued a Statement on the May 9 Parade in Moscow]. *Korrespondent.net*. <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4779042-mzs-zrobylo-zaiavu-schodo-paradu-9-travnia-v-moskvi>